

Departament Rozwoju Rynku Finansowego

Sprawozdanie z pierwszego spotkania Zespołu roboczego ds. działań edukacyjnych w zakresie funkcjonowania rynku finansowego powołanego w ramach Rady Rozwoju Rynku Finansowego

W dniu 31 stycznia 2017 r. w Ministerstwie Finansów odbyło się pierwsze spotkanie Zespołu roboczego ds. działań edukacyjnych w zakresie funkcjonowania rynku finansowego. Zgodnie z pismem powołującym zadaniem Zespołu jest przede wszystkim wypracowanie rozwiązań przyczyniających się do zwiększenia świadomości społecznej w zakresie rynku finansowego, ale także budowanie zaufania wobec poszczególnych segmentów tego rynku w Polsce.

W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele większości instytucji funkcjonujących w poszczególnych sektorach rynku finansowego w Polsce, tj. Narodowego Banku Polskiego, Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, Związku Maklerów i Doradców, Związku Banków Polskich oraz Warszawskiego Instytutu Bankowości, Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych, Stowarzyszenia Emitentów Giełdowych, Izby Gospodarczej Towarzystw Emerytalnych, CFA Society Poland, Fundacji na rzecz Kredytu Hipotecznego, Stowarzyszenia Inwestorów Indywidualnych, Polskiej Izby Ubezpieczeń, Biura Rzecznika Finansowego, Polskiego Stowarzyszenia Aktuariuszy, Izby Zarządzających Funduszami i Aktywami, Polskiej Izby Brokerów Ubezpieczeniowych i Reasekuracyjnych, Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego, Giełdy Papierów Wartościowych, Konferencji Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce (*lista uczestników w załączeniu*). Z ramienia Ministerstwa udział wzięli przedstawiciele Departamentu Rozwoju Rynku Finansowego oraz Biura Komunikacji i Promocji.

Głównym zadaniem do wypracowania, który został wskazany uczestnikom spotkania, będzie wypracowanie pomysłu/doraźnej kampanii edukacyjnej, którą Ministerstwo Finansów zrealizuje w 2017 r. we współpracy z instytucjami wchodzącymi w skład Zespołu. W założeniu tego celu wpisały się informacje o działaniach edukacyjnych Członków Zespołu, którzy zaprezentowali prowadzone działania w tym obszarze w ramach prowadzonej działalności: Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznika Finansowego, Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych, Związku Banków Polskich oraz Warszawskiego Instytutu Bankowości, Polskiej Izby Ubezpieczeń, Izby Zarządzających Funduszami i Aktywami, Stowarzyszenia Inwestorów Indywidualnych, Izby Gospodarczej Towarzystw Emerytalnych, Konferencji Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce. Prezentacje te pozwoliły na przegląd praktyk Członków Zespołu w obszarze edukacji finansowej (*w załączeniu agenda spotkania*).

Kwestią podjętą była również strategia edukacji finansowej w Polsce, wskazując jednocześnie, że Ministerstwo Finansów koncentruje się na konkretnych działaniach przeprowadzając konkretną kampanię. Ministerstwo Finansów kojarzone jest głównie z działań edukacyjnych w tematyce podatkowej oraz budżetu. Celem jest podjęcie takich działań, aby zrównoważyć przekaz prowadząc działania edukacyjne w obszarze finansowym obejmującym m.in. zachowanie konsumenta w kontakcie z profesjonalnymi podmiotami rynku usług finansowych. Jednocześnie Ministerstwo otwarte jest na opracowanie zarysu strategii finansowej, biorąc pod uwagę fakt, że OECD wskazuje Polskę w grupie państw, które jest w trakcie przygotowywania narodowej strategii edukacji finansowej. Strategia mogłaby stanowić swego rodzaju przewodnik w prowadzonych działaniach. W ramach tych działań ważne jest zidentyfikowanie konkretnego tematu spośród zgłoszonych przez Członków Zespołu m.in. w przesłanym Kwestionariuszu informacyjnym (*informacja zbiorcza w załączeniu*). Obszar tematyczny wskazany w ww. kwestionariuszu i dyskusji został określony dość szeroko. Przeważały postulaty całościowego podejścia do tematu edukacji finansowej. Powtarzające się zagadnienia: edukacja finansowa w szkole, świadomość ubezpieczeniowa, konstrukcja planu finansowego, planowanie emerytalne, ryzyko stopy procentowej, znaczenie budowania pozytywnej historii kredytowej, budowanie oszczędności, bezpieczne inwestowanie, zarządzanie kapitałem, zarządzanie finansami osobistymi, legalność działań podmiotów na rynku finansowym.

W ramach przeprowadzonej dyskusji zwracano uwagę, że w Polsce bardzo dużo się dzieje w edukacji finansowej. Ważne jest, aby było miejsce koordynujące, wspierające, gdzie będą zbierane informacje co dzieje się w edukacji finansowej dla bardzo różnych grup odbiorców, aby spróbować działania skoordynować tak, aby wysiłki były mniej rozproszone, aby można było spróbować je łączyć i zwiększyć skalę i trwałość różnych działań. Opracowana strategia powinna być dokumentem pokazującym realizowane działania. Nie ma lepszego miejsca niż Ministerstwo Finansów w zakresie koordynacji (*Związek Banków Polskich*). Miejsce to powinno stanowić forum wymiany informacji, nawiązywania współpracy. Wszystkie instytucje prowadzą wiele różnych projektów, które można realizować na szerszą skalę, koordynując tak, aby działania nie były dublowane (*CFA Society Poland*).

Członkowie zostali poinformowali, że MF przedstawiło Ministerstwu Edukacji Narodowej w ramach ogólnopolskiej debaty oświatowej propozycję dotyczącą edukacji finansowej w szkołach poprzez wprowadzenie nowego obowiązkowego przedmiotu na temat finansów osobistych, który miałby przekazać uczniom podstawy wiedzy, która jest przydatna każdemu człowiekowi w codziennym życiu, niezależnie od jego wykształcenia czy zawodu. Odpowiedź MEN wskazywała, że edukacja ekonomiczna i finansowa jest prowadzona na wszystkich etapach edukacyjnych, natomiast w pracach nad nową podstawą programową sugestie MF zostaną wzięte pod uwagę.

Przedstawiciel *Rzecznika Finansowego* zwrócił uwagę, że w ramach prowadzonych zmian w podstawie programowej nie tylko nie rozszerzono przedmiotu podstaw przedsiębiorczości, a w podstawie programowej przedmiotu Wiedza o Społeczeństwie (który był nauczany w 1 i 2 klasie gimnazjum, a będzie w klasach 7-8 szkoły podstawowej), nie znajdują się bloki, które były w starej podstawie programowej (w punktach od 20 do 31). Dotyczyły one szeroko pojętych finansów w różnych aspektach. Był np. punkt pieniądź i banki - banki, giełda, oszczędzanie, inwestowanie, kredytowanie. Pojawiały się też wątki gospodarki rynkowej, przemysłanych zakupów, działalności gospodarczej czy etyki w biznesie. Ślady zakresu ze starej podstawy programowej można znaleźć w nowym punkcie dotyczącym Rodziny, w którym jest mowa

o funkcjonowaniu budżetu domowego. Jeśli chodzi o liceum, to pozostaje przedmiot „Podstawy Przedsiębiorczości” (niestety w takim zakresie jak obecnie, czyli dość teoretycznym). Z informacji RF wynika, że znika przedmiot „Ekonomia w Praktyce”, uzupełniający dla humanistów, przewidziany w klasach II lub III liceum (praktyczna nauka przedsiębiorczości).

Członkowie Zespołu wyrazili obawę, że są to niepokojące sygnały, iż w nowej podstawie programowej dla ostatnich klas szkoły podstawowej i liceum zaszły zmiany ograniczające – i tak już skąpą – ilość informacji dotyczących kwestii zarządzania finansami. Ponadto wyrazili postulat, że jeśli Zespół ma zastanawiać się nad edukacją finansową skierowaną do młodych ludzi, ważne jest aby podczas kolejnego spotkania dowiedzieć się jakie zamiary ma MEN w tym obszarze i z czego wynika zniknięcie zagadnień finansowych z przedmiotu WOS. Zespół przygotowując program w obszarze edukacji finansowej skierowany do młodzieży i ma zostać on wdrożony, powinien posiadać informację w zakresie nowej podstawy programowej zważywszy na fakt, że każda z grup przedstawicieli sektora rynku finansowego ma swoje doświadczenia w zakresie swoich produktów i realizowanych działań wpisujących się w obecnie realizowaną podstawę programową.

W uzupełnieniu przedstawiciel *Polskiej Izby Ubezpieczeń* poinformował, że w ostatni dzień konsultacji społecznych związanych z nową podstawą programową i nauczaniem dzieci w szkołach podstawowych (29.01.), w której nie ma mowy o nauczaniu związanym z finansami osobistymi, PIU wystąpiło do MEN z prośbą, aby rozważyć zmiany w podstawie programowej tak, aby znalazły się elementy finansów osobistych.

W toku dyskusji nad identyfikacją głównego tematu kampanii edukacyjnej wskazano na budowanie „drugiej nogi” – oszczędzanie na emeryturę, obok podejmowanej kwestii finansów osobistych ludzi młodych, które powinny być w programie szkolnym i powinien być na to duży nacisk, aby po zakończeniu szkoły młodzież była świadomym konsumentem usług finansowych. Wiedzę powinno się krzewić wśród Polaków biorąc pod uwagę nieuchronność niskich emerytur w szczególności za 15 – 20 lat, brak nawyków, postaw, dobrych przykładów w samodzielnym oszczędzaniu, wreszcie brak kampanii edukacyjnej ze strony kolejnych rządów. Gdyby była w programie szkolnym realizowanym do tej pory nauka o finansach osobistych, teraz byłoby Zespołowi prościej budować kampanie. Zgłoszony został postulat, aby w ramach działań Zespołu wypracować długoterminowy program wspomagający edukację oszczędzania na emeryturę od najprostszych rzeczy, które wychodziłyby z programu szkolnego poświęconego finansom osobistym, a skończywszy na rzeczach bardziej zaawansowanych (*Stowarzyszenie Inwestorów Indywidualnych*). Zwrócono również uwagę, że problemy emerytalne są bardzo ważne, jednak problemem są również kwestie ubezpieczeń obowiązkowych, rosnących świadczeń, a w konsekwencji rosnących składek i świadomości konsumenta z czego to wynika. Obecnie trwa dyskusja wokół tego co dzieje się na rynku ubezpieczeń komunikacyjnych. Zgłoszony został postulat, aby problem potraktować szerzej, gdyż jest to problem umiejętności posiadania świadomości o ryzyku, które towarzyszy konsumentowi we wszystkich obszarach, zarówno w życiu prywatnym poprzez ryzyko emerytalne, komunikacyjne, w życiu zawodowym jednak ten obszar to kwestia kształcenia na wyższych uczelniach. Takie podejście, że musimy liczyć i musimy wiedzieć, że zawsze jest coś za coś, że czemuś zawsze towarzyszy ryzyko wskazuje, że należy kwestie te potraktować szerzej (*Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny*). Wskazano również na wielki potencjał zgromadzonych na sali instytucji. Po pierwsze Zespół powinien zdefiniować grupy docelowe. Na pewno jedną z grup docelowych, a być może jako jedna z podgrup to szkoły. Bez współudziału MEN się nie obędzie. Zauważono, że edukacja finansowa inaczej wygląda w szkole podstawowej i średniej - w Zjednoczonym Królestwie edukacja sięga

nawet przedszkoli, ale nie zachęca się aby od tego zaczynać. W grupie osób dorosłych są również różne grupy docelowe. Z doświadczeń wynika, że są osoby, które bardzo dużo wiedzą i chcą dowiedzieć się szczegółów i są takie osoby, które nie mają pojęcia o finansach. Powstaje pytanie czy ta grupa będzie w ogóle chciała być edukowana, gdyż warto zidentyfikować tą kwestię jako następny problem. Dlatego też warto, aby zdefiniować grupy docelowe, a nie realizować kampanię dla wszystkich. Programy edukacyjne realizowane w Polsce mogłyby być krokiem w kierunku strategii Zespołu dla danej grupy odbiorców. To wszystko jest gotowe i trzeba połączyć. Zgłoszono postulat, aby zrobić strategię kompleksowo a nie dzielić na poszczególne obszary rynku finansowego, aby patrzeć w kontekście planu finansowego szeroko rozumianego gospodarstwa domowego (*CFA Society Poland*). Zgłoszono propozycję działania typu mniej znaczy więcej, aby przymierzyć się do formuły strategii edukacji finansowej, abyśmy nie byli plamą na mapie, ale w sposób bardzo praktyczny i w tej praktyce, aby dobrze zdefiniować grupy docelowe. Programy edukacyjne muszą być dopasowane do grupy wiekowej, zróżnicowanie jest bardzo ważne. Jednak również ważne jest, aby stworzyć ofertę dla każdej z grupy wiekowej i każdej grupy społecznej, a w działaniach propozycja dwóch głównych haseł: koordynacja i trwałość działań (*Związek Banków Polskich oraz Warszawski Instytut Bankowości*). Przedstawiciel *Warszawskiego Instytutu Bankowości* zauważył również, że Zespół nie startuje od zera. Na spotkaniu zebrali się organizacje, które dużo robią i wydaje się, że jest potrzeba aby było miejsce, które to skoordynuje czyli maksymalnie wykorzysta to co mamy i synergicznie połączy. WIB realizując swoje działania stara się zapraszać partnerów nie wymyślając koła na nowo. Jeśli mowa jest o edukacji finansowej i priorytetach, to wydaje się, że młode pokolenie jest priorytetem, gdyż ono będzie za chwilę pełnoprawnymi klientami Ministerstwa Finansów. Wskazało, że pojawiający się profil finanse osobiste i planowanie finansów przez całe życie w kontekście emerytalnym jest tym obszarem, na który warto zwrócić uwagę planując działania edukacyjne

Podsumowując spotkanie należy wskazać na następujące postulaty zgłoszone przez członków Zespołu:

1. Koordynacja działań i wzajemna informacja pomiędzy Członkami Zespołu powinna być przy Ministerstwie Finansów. W jaki sposób MF mogłoby koordynować i zapewnić większą skuteczność, nośność i trwałości podejmowanych działań.
2. Tryb pracy – spotkania cykliczne, a nie ad hoc, aby móc koordynować działania. Każda organizacja realizuje projekty/programy, co do niektórych oczekiwanie na przyłożenie „pieczątki” ze strony MF.
3. Próba zredagowania narodowej strategii edukacji finansowej.
4. Oczekiwanie na spotkanie i rozmowę z przedstawicielem MEN w zakresie nowej podstawy programowej – oczekiwanie aby MEN stworzył podstawę programową na zagadnienia związane z finansami osobistymi.
5. Zbudowanie całościowej kampanii z kompletnym przekazem, który obejmowałby wszystkie obszary rynku finansowego – cykl kampanii pozytywnej z punktem przewodnim np. (na przykładzie akcji Stop zanim podpiszesz) - rozpoczęcie od członu Czytaj zanim podpiszesz, kolejny człon świadomie oszczędzaj na emeryturę, tak aby udało się stworzyć całość w myśl zasady Czytaj – Sprawdź – Pytaj:
 - ✓ oszczędzanie na emeryturę, długoterminowe budowanie kapitału/inwestowanie;
 - ✓ planowanie finansowe – planowania budżetu domowego z którego wynika, że trzeba oszczędzać na emeryturę, kredyt trzeba zaciągać kiedy faktycznie jest potrzebny;
 - ✓ buduj świadomie swój kapitał, nie wiesz – zapytaj, sprawdź legalność podmiotu (łączy wszystkie sektory rynku finansowego – oszczędzanie, inwestowanie,

ochrona środków, ryzyka – budowanie świadomości podejmowania decyzji na rynku finansowym w każdym aspekcie poszczególnych sektorów tego rynku),

- ✓ cykl życia człowieka na różnych etapach - na tych etapach są różne potrzeby finansowe, aby zrealizować te potrzeby w odpowiednim momencie trzeba zacząć zbierać, aby dany pomysł zrealizować (ostatnia lekcja Bakcyl – Finanse na całe życie),
- ✓ rozwinięcie akcji Zanim podpiszesz – masz wątpliwości udaj się do Rzecznika Konsumenta.